

Kisebbségi hallgatók pedagógiai szakok választásának motívumai

Motives of minority students to choose pedagogical courses

Tóth Péter¹; Horváth Kinga¹

¹Selye János Egyetem, Tanárképző Kar, Komárom, Szlovákia

ABSZTRAKT

A 2011. évi népszámlálási adatok szerint Szlovákia lakosságának 10,8%-a rendelkezik diplomával, míg a magyar nemzetiségű lakosság körében ez az arány 6,6% (Lampl, 2014). Ebből következik, hogy a Selye J. Egyetem szerepe meghatározó jelentőségű a kisebbségi felsőoktatásban Szlovákiában. A felsőoktatásban tanulóknak kb. 50%-a vesz részt társadalomtudományi képzésekben. A kisebbségi identitás megőrzése szempontjából kiemelt szerepe van a magyar nyelvű pedagógusképzésnek, így arra a kérdésre kerestük a választ, hogy milyen kapcsolat van a szülők iskolai végzettsége és gyermekük továbbtanulása között, illetve milyen tényezők befolyásolják a hallgató egyetemválasztását.

KULCSSZAVAK

kisebbségi oktatás, kisebbségi tanárképzés, az egyetemválasztás motívumai

ABSTRACT

According to the 2011 census data, 10.8% of the population of Slovakia has a degree, while only 6.6% of the population of Hungarian nationality have a tertiary education (Lampl, 2014). It follows that the role of J. Selye University is of decisive importance in minority higher education. In Slovakia, students in higher education have approx. 50% participate in social science programs. In terms of preserving minority identity, Hungarian-language teacher training plays a key role, so we sought to answer the question of the relationship between parents' educational attainment and their child's further education, as well as what factors influenced the student's choice of university.

KEYWORDS

minority education, minority teacher training, motives for choosing a university

BEVEZETÉS

Ranschburg (1993) szerint az iskolát a társadalom azzal a céllal hozta létre, hogy a felnőttkori élethez szükséges tudásanyag átadásra kerüljön, beleértve a társadalmi normákat is. A társadalmi szabályok és normák elsajátítása mellett az iskola az egyénre olyan hosszú távú hatást is gyakorol, ami a személyisége fejlődésére és a társas kapcsolatok alakulására egyaránt befolyással van (Berta, Török, 2015), és a későbbiekben is behatárolja az egyén viselkedését (Taskó, 2009), a társadalomba való beilleszkedését, a társakkal való együttműködés során felvett szerepek elsajátítását (Fazekas, Dobó, 2016). Mindezek az attitűdök az iskola szocializációs funkciójának a megnyilvánulásai. A tanulás vagy a szocializáció folyamata az egyének számára nemcsak a társadalom által megalkotott kultúra elsajátítását vagy belsővé tételét jelenti, hanem saját egyszeri és megismételhetetlen személyiségüknek a konstituálódását is (Halász, 2001), ami esztétörténeti dimenzióban is értelmezhető (Berzsenyi, 2020; Berzsenyi, 2022). Azt a feszültséggel teli folyamatot, melynek során a tanuló egyedi személyiségének kialakulása, formálódása történik, és ugyanakkor integrálódik is a társadalmi rendszerekbe, individuációnak nevezhetjük (Berta, Török, 2015). A társadalmi rendszerekbe való integrálódást viszont megnehezítik

magának a társadalomnak, a társadalmi rendszernek az átalakulási, változási folyamatai. A „posztmodern” társadalmi átalakulás az értékek és életformák pluralizálódását, egymás melletti létezését hozta magával, így az iskola, illetve a pedagógusok által közvetített értékrendszer is csak egy a sok lehetséges közül (Nikitscher, 2015, 57). Ebben a társadalmi folyamatban egyre csökken a családoknak vagy a nemzeti közösségeknek a központi szabályozó szerepe (Török, 2015, 25. old.), ellenben a tanulók tudatosságának és társadalmi integrációjának megalapozása szempontjából felértékelődik a valós, pozitív énkép, önismeret kialakulása, az egyén önreflexív és önirányító képessége. Ha elfogadjuk, hogy „a társadalom legjelentősebb változását az élethelyzetek és életutak individualizációja jelenti” (Berta, Török, 2015, 13. old.), akkor az iskolai szocializáció vizsgálata a jövőben fokozott mértékben együtt kell, hogy járjon a tanulói önreflexió kutatásával (Markó, 2008). Ebben a folyamatban kell, hogy kialakuljon a tanulók identitásérzése is, ami alatt késztetéseik, képességeik, hiedelmeik és élettörténetük maguk alkotta belső szerveződését értjük (Dankó et al., 1993).

A NEMZETISÉGI OKTATÁS LEHETŐSÉGEI SZLOVÁKIÁBAN

Az oktatásszociológusok szerint az iskola sok vonatkozásban leképezi egy társadalom viszonyrendszerét

(Papp, 2015). De vajon az oktatás képes-e kompenzálni a társadalmi egyenlőtlenségeket? Társadalmi egyenlőtlenségi problémaként érzékelhető a kisebbséghez tartozás, illetve a kisebbségnek a társadalmi struktúrában elfoglalt sajátos helye is. Kisebbség alatt általában egy társadalmi csoporton belül azt a kisebb létszámú csoportot értjük, amely valamilyen ismérv révén különbözik a többségtől (Magyar Nagylexikon). Kisebbségi csoportokat elemezve Szarka (1999) három típust különböztetett meg: (1) az etnikai kisebbségeket, akik az eredeti vagy anyanemzeti közösségtől tartósan különfejlődtek, s ehhez elsősorban a származás és a beszélt nyelv alapján kötődnek, (2) a regionális kisebbségi csoportokat, amelyeknek tagjai identitásukat egy régióhoz való kötődésükkel fejezik ki, és (3) a nemzeti kisebbségek csoportját, amihez olyan egyének tartoznak, „...akik egy földrajzilag behatárolt területen élnek, közös a nyelvük, a történelmük és a szokásrendszerük, viszont amíg a nemzethez tartozók a saját nemzetük közös területén élnek, addig a nemzeti kisebbség tagjai egy nem a saját nemzetükhöz tartozó többség által uralt területen” (Lampl, 2012, 16. old.). Ez a definíció jellemző a szlovákiai magyar nemzeti kisebbségre is.

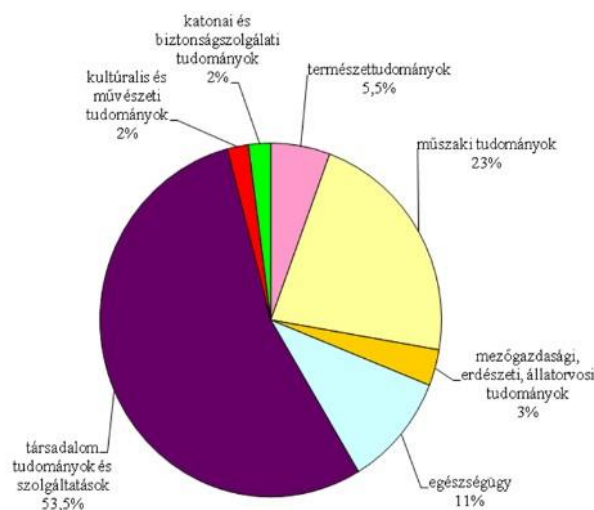
Fontos, hogy kutatások elemezzék, miként határozza meg önmagát a kisebbségi közösség a nemzetállam határain belül. A legfrissebb kutatásokból (Lampl, 2019) megtudhatjuk, mit jelent ma magyarnak lenni Szlovákiában. A megkérdezett felnőtt szlovákiai magyar 73,2% -a számára magyarnak lenni természetes dolog, mert magyar az anyanyelvük és a magyar kultúrán nőttek fel. 71% teljes mértékben büszke arra, hogy magyar. Magyarságát felelősségként teljes mértékben 63% éli meg, abban az értelemben, hogy tudják, meg kell őrizni a magyar kultúrát ahhoz, hogy fennmaradjunk.

A „társadalmi egyenlőtlenségek kiküszöbölésének vagy az egyenlőtlenségek növekedésének speciális eszköze a kisebbségi oktatáspolitiká” (Kozma, 2003, 16. old.), amelynek legfontosabb megnyilvánulása az anyanyelvű oktatás biztosítása, és az anyanyelvű iskolahálózat megléte (Ferenc, 2009). Anyanyelvi oktatásról akkor beszélünk, ha a korábban definiált „nemzetiségi kisebbségek tagjai saját nyelvükön részesülnek oktatásban, és ha ez az oktatás kiterjed a rendszer egész vertikumára” (Papp, 2012). Így az anyanyelvi képzés a nemzetállami keretekben működő oktatási rendszer alrendszerként értelmezhető. A szlovákiai magyarok nyilatkozata alapján megállapítható (Lampl, 2019), hogy a megkérdezettek 71,6%-nak az identitásuk megőrzése szempontjából nagyon fontos, hogy az országban legyenek magyar alapiskolák. A szlovákiai magyaroknak az óvodától a felsőfokú képzésig lehetőségük van saját országban belül anyanyelven tanulni, így a nemzetiségi nyelvű oktatásnak hangsúlyos kisebbségi identitásépítő jellege van. Az anyanyelvű felsőoktatásra azért van szükség, mert ezeknek az egyetemeknek a padjaiban nevelődik az az értelmiségi réteg, amelyik politikusként nemzete ügyét felvállalhatja a jövőben, amelyik tanárként gondoskodhat az oktatás minden szintjén a magas színvonalú, identitás erősítő magyar nyelvű oktatásról (Ferenc, 2009, 221. old.).

A középiskolai tanulókból egyetemi hallgatóvá válás sok megpróbáltatással jár. A továbbiakban a szlovákiai társadalmi háttér feltárásával feltérképezzük, kiből is válik pedagógusjelölt, azután pedig pedagógus.

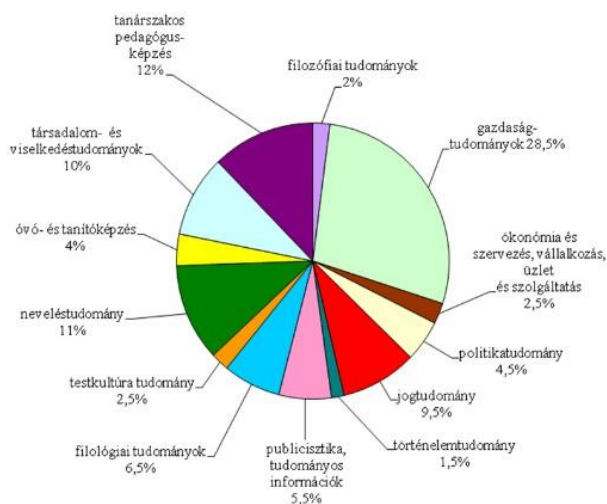
Az elmúlt 10 évben a felsőoktatásban résztvevők aránya Szlovákiában megduplázódott, viszont Lengyelország kivételével a volt szocialista országok továbbra sem érik el az európai átlagot (EU Youth Report, 2015).

Az utóbbi három évben a társadalomtudományok iránti érdeklődés az érettségizők körében szinte töretlen Szlovákiában. A felsőoktatási intézményekbe érkező jelentkezési lapok több mint 50%-a a társadalomtudományi tanulmányi programok iránti fokozott érdeklődést igazolja. A társadalomtudományi tanulmányi programokra felvettek aránya 2017-ben 54,5%-os, 2018-ban szintén 54,5%-os volt, 2019-ben lecsökkent 53,5%-ra. Az 1. ábra a 2019-es állapotot tükrözi.

1. ábra - A szlovákiai felsőoktatási intézményekbe az egyes tudományterületekre felvételt nyertek százalékos megoszlása 2019-ben

Az utóbbi három évet összehasonlítva kijelenthető, hogy Szlovákiában a neveléstudomány iránt is töretlen az érdeklődés. 2017-ben a felvételt nyertek 27,5%-a, 2018-ban 26%-a, 2019-ben 27%-a a neveléstudományi tanulmányi programokat választotta. A 2019-es adatokat a 2. ábra mutatja be. Annak ellenére, hogy az Európa 2020 stratégia értelmében 2020-ra a 30-34 éves korosztályban a diplomázottak arányának legalább 40%-osnak kellene lennie, Szlovákiában ezt az arányt még nem sikerült elérni. Amint az több statisztikai felmérés eredményéből levonható, az iskoláztatás és az oktatás körülményei az utóbbi évtizedekben lényegesen megváltoztak.

2. ábra - A társadalomtudományok és szolgáltatások tanulmányi programokra felvételt nyertek 2019-ben

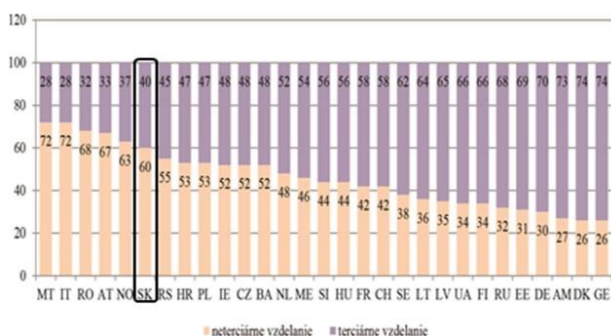
Az utóbbi három évben a szlovákiai középiskolákban érettségizett tanulók száma ingadozik (2017-ben 37172 személy, 2018-ban 40055 személy, 2019-ben 39681

személy), viszont növekvő tendenciát mutat az érettségizők közül a felsőoktatásba jelentkezők aránya (2017-ben 55,6%, 2018-ban 57,8%, 2019-ben 58,5%, 1. táblázat).

Középiskola típusa	2019-ben érettségizők	Jelentkezések az egyetemre		Beiratkozások az egyetemre		
		szám-szerűen	Az érettségizők %-os aránya	szám-szerűen	A jelentkezők %-os aránya	Az érettségizők %-os aránya
GIMNÁZIUM	14551	11691	80,3	9269	79,3	63,7
SZAKKÖZÉPISKOLA	24 713	11412	46,2	9592	84,1	38,8
KONZERVATÓRIUM	417	126	30,2	73	57,9	17,5
ÖSSZESEN	39681	23227	58,5	18934	81,5	47,7

1. táblázat - A 2019-ben érettségizők és szlovákiai egyetemre jelentkezők száma. Forrás: <http://www.cvtisr.sk>

Azzal együtt, hogy fontos a felsőoktatásban részt vevők számának növekedése, egyre hangsúlyosabbá válik az a kérdés is, hogy kik a bekerülők, érvényesül-e az esély egyenlőség, „inkluzív” vagy „exkluzív” módon működik-e a rendszer. Egy felsőoktatási rendszer „befogadó” jellegét nyilván egyértelműen jelzi a magas és az alacsony iskolai végzettségű szülői háttérrel rendelkező csoportok jelenléte, részesedése, a háttér azonban nem önmagában, hanem különböző csatornákon keresztül, különböző területeken fejti ki hatását.

3. ábra - A szlovákiai hallgatók szüleinek iskolai végzettsége nemzetközi összehasonlításban 2015-ben.

Forrás: EUROSTUDENT2012-2015 komparatív elemzés https://www.cvtisr.sk/buxus/docs/VS/eurostudent/eurostudent_v_web.pdf

Az EUROSTUDENT V (Fuseková, Blanár, 2015) vizsgálata a felsőoktatásban tanulók társadalmi háttérének különböző elemeit, életkörülményeit, valamint nemzetközi mobilitásukat térképezte fel. A szülők iskolai végzettsége az egyik legfontosabb háttérváltozója a felmérésnek, és jelentős hatással bír a hallgatók tanulmányi életútjára, kezdve a felsőoktatásba való belépésüktől egészen a végzettségük megszerzéséig. A szlovákiai hallgatók szüleinek iskolai végzettségét elemezve mind az apák, mind az anyák esetében a középfokú végzettség dominál (60%). Ha a szülők iskolai végzettségét nézzük, kiderül, hogy Szlovákia a 30 vizsgált ország között a 6. helyen helyezkedik el, mivel a hallgatók szüleinek 40%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel (3. ábra). A szülők iskolai végzettségének hatása abból a szempontból is megfigyelhető, hogy mikor lépnek át a középfokról a felsőfokra a hallgatók: a diplomás szülői háttérrel rendelkező válaszadók csaknem 90 százaléka közvetlenül az érettségi után meg is kezdte felsőfokú tanulmányait, míg a nem diplomás szülők gyermekei közül kevesebb, mint 80 százalék folytatta megszokás nélkül tanulmányait.

KUTATÁSI MÓDSZEREK ÉS ESZKÖZÖK

A NEMZETI IDENTITÁS JELENTŐSÉGE A SZLOVÁKIAI MAGYAR PEDAGÓGUSJELÖLTEK KÖRÉBEN

Nyilvánvaló, hogy a Selye János Egyetem (SJE) szerepe a szlovákiai magyarság iskolázottsági szintjének növelésében vitathatatlan, ezért kézenfekvő, hogy vizsgálatunk célcsoportját az SJE elsőéves pedagógusjelöltjei adják. Azok a pedagógusjelöltek, akik pár év múlva, diplomával elhagyva egyetemünket gyakorló pedagógusok lesznek, és a küldetésük a magyarság identitásának növelése lesz. Az SJE hallgatói létszáma a Szlovákiában létező összesen 31 felsőoktatási intézménynek az 1,35%-át teszi ki (Éves jelentés a felsőoktatásról, 2018).

KUTATÁSI KÉRDÉSEK

A komáromi Selye János Egyetem Tanárképző Karán működő Ratio Pedagógiai Kutatócsoport célul tűzte ki egy olyan program kidolgozását, amely elősegíti, hogy a tanulmányaikat folytató fiatalok jobban megismerjék az egyetemi életet, a választott szakjukat, a tanulmányi és adminisztrációs követelményeket, az egyetem által kínált, valamint az elhelyezkedési lehetőségeket (Nagy et al. 2018. 903. old.). E feladat megvalósítása érdekében olyan mérőeszközöket fejlesztettünk ki, amelyek vélhetően hozzájárulnak a hallgatók önismeretéhez, ami által eredményesebben fognak tudni megbirkózni a tanulmányi kötelezettségeikkel. Ennek függvényében 2019 szeptemberében az új akadémiai évet kezdő pedagógusjelöltek körében a Selye János Egyetem Tanárképző Karán kutatást végeztünk. A kutatási mintát az SJE elsőéves óvodapedagógia szakos hallgatói, illetve a pedagógia és köznevelés szakos hallgatói alkották (n=204).

Szerteágazó kutatásunkkal számos kérdésre kerestük a választ. Ezek közül most csak az identitáskutatáshoz kapcsolódó alábbi három eredményeit ismertetjük.

- Mi és milyen mértékben befolyásolta a hallgatók döntését az egyetemünk, illetve a szak (konkrét tanulmányi program) választásánál?
- Mi hallgatóink szüleinek legmagasabb iskolai végzettsége?
- Létezik-e szignifikáns összefüggés a szülők iskolai végzettsége között?

MÉRŐESZKÖZ ÉS AZ ONLINE RENDSZER

A kutatás könnyebb lebonyolítása érdekében online mérőeszközt fejlesztettünk, melynek belépő felületét a 4. ábra mutatja. A hallgatók saját azonosítóval és jelszóval tudtak csak belépni a rendszerbe. A vizsgálatot követően a kódokkal tudták ellenőrizni eredményeiket, illetve az abból levonható következtetéseket, segítve ez által önismeretüket, ami hozzájárulhat az egyetemi tanulmányok eredményességéhez. A hallgatói eredmények segítik továbbá az egyetemet is az oktatásszervezésben és a tanulástámogatásban.

A belépést követően a hallgatók részletes információt kapnak a konkrét tennivalóikról (5. ábra).

A következő oldalon azok a mérőeszközök vannak, amit a hallgatóknak meg kell oldaniuk (6. ábra). Saját ütemben történik a kérdőívek és a tesztek kitöltése, de szigorúan szekvenciális sorrendben. A megoldási idő korlátozható. Az egyes itemekre fordított idő, illetve a hallgatók válaszai adatbázisban kerülnek rögzítésre, ami statisztikai programokkal könnyen feldolgozható. Ezen az oldalon

rövid leírásokat adtunk az egyes mérések céljáról, bátorítva a hallgatókat a maximális odafigyelésre.

A mérőeszközöknél tipizáltuk a kezelőfelületet és erre web-programozási szempontból űrlapokat definiáltunk. Alkalmazott adatbeviteli módok:

- Véleménykifejtés – többsoros beviteli mező
- Több válaszlehetőség közül egy megjelölése – rádiógomb
- Több válaszlehetőség közül egy kiválasztása – legördülő menü (7. ábra)
- Több válaszlehetőség közül bármelyik kiválasztása, akár egyszerre több is, vagy egy sem – jelölőnégyzet
- A ki nem töltött mezőket a program megjelöli, így kitöltetlen kérdőív nem adható le.
- A mérést számítógép teremben végeztük el a hallgatókkal, mérésvezető felügyelete mellett.

4. ábra - Az online mérési keretrendszer belépési felülete

5. ábra - Az online mérési keretrendszer a belépést követően

SJE TKK Mérés Bevezető Mérések Azonosító: 92 Kijelölés

Kérdőívek, tesztek

- Háttérkérdőív** AKTUALIS
Kérjük, adjon meg néhány adatot, amelyek a személyére és korábbi tanulmányaira vonatkoznak!
- Véleménynyilvánító kérdőív A.** KÉRDŐÍV
E kérdőív arra a kérdésre keresi a választ, miként gondolkodik Ön a pedagógus munkájában fontos szerepet játszó kompetenciákról.
- Logikus gondolkodás teszt** KÉRDŐÍV
A logikus gondolkodás a megismerés, és így a sikeres tanulás egyik legfontosabb képességkomponense, a tananyag megértésének egyik legfontosabb előfeltétele.
Ez a 12 feladattal álló teszt abban segít Önnek, hogy megállapíthassa logikus gondolkodásának fejlettségét.
- Érzelmi intelligencia** KÉRDŐÍV
Az érzelmi intelligencia olyan információkezelő képességegyüttes, amely az érzelmek alkalmazkodást szolgáló, kognitív hatékonyságot erősítő funkcióján alapul. Az érzelmi intelligens személyek magas szinten képesek hasznosítani a saját és mások érzelmi állapotaiban rejlő lehetőségeket, képesek felismerni, hogy érzelmek és hangulataik milyen jelentős hatást gyakorolnak megismerő folyamataikra és társas kapcsolataikra, valamint képesek kivédeni az érzelmek lehetséges romboló hatásait.
- Kolb-féle tanulási stílus kérdőív** KÉRDŐÍV
A tanulás az egyik legfontosabb tevékenységünk. Hatékonyabb és eredményesebb tanulóvá válunk, ha képesek vagyunk felismerni saját tanulásunk erősségeit és gyengeségeit.
E kérdőív ennek felismerésében segít Önnek.

6. ábra - A keretrendszerben elérhető mérőeszközök

Háttérkérdőív

Kérjük, hogy a felsorolt lehetőségek közül válassza ki az Önre jellemző válasz(oka)t!

I. Az Ön személyére vonatkozó adatok

A kitöltőre vonatkozó adatok	Válaszok
a Neme:	Válasszon!
b Születési éve:	Válasszon!
c Édesapám (nevelőapám) legmagasabb iskolai végzettsége:	Válasszon!
d Édesanyám (nevelőanyám) legmagasabb iskolai végzettsége:	Válasszon!
e Milyen típusú településen él?	Válasszon!
f Mikor érettségizett?	8/9 általános iskola szakmunkásképző szakközépiskola gimnázium
g Milyen középiskolában érettségizett?	főiskola/egyetem alapszintű (Bc.) főiskola/egyetem mesterszintű (Mgr.) főiskola/egyetem harmadfokú (PhD.)
h Az érettségit adó középiskolájának az oktatási nyelve	
i Melyik országban tett érettségi vizsgát?	
j A Selye János Egyetem Tanárképző Karán melyik szakra nyert felvételt? (1. SZAK)	
k A Selye János Egyetem Tanárképző Karán melyik szakra nyert felvételt? (2. SZAK)	Válasszon!
l Milyen tagozaton tanu?	Válasszon!
m Melyik évben kezdte meg tanulmányait a Selye János Egyetem Tanárképző Karán	Válasszon!

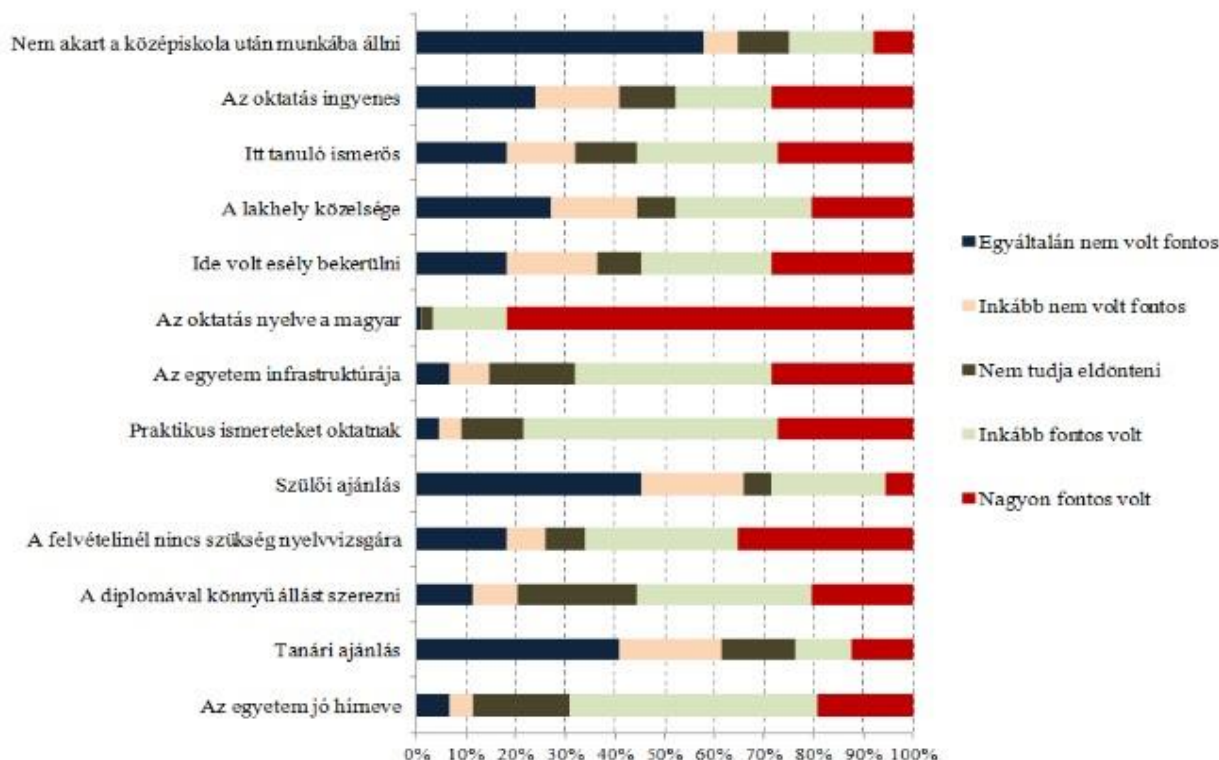
7. ábra - A háttérkérdőív részlete

EREDMÉNYEK

Az adatelemzés során az adatok bevitele Microsoft Excel programmal történt. A kérdőíves adatállomány feldolgozását (statisztikai elemzését) SPSS statisztikai programcsomaggal végeztük el. Az adatelemzést egy- és többváltozós statisztikai módszerekkel végeztük. Az értékelés első lépése a teljes adatállomány leíró statisztikai mutatóinak meghatározása volt. Egy-egy kérdés értékelését gyakoriságtáblázatokkal, statisztikai paraméterekkel ún. egyváltozós feldolgozásokkal valósítottuk meg. Több válasz kapcsolódását is elemeztük, keresztábrák segítségével, ún. kétváltozós elemzéseket végeztünk összefüggések felismerése céljából. Az összefüggések statisztikai alátámasztása érdekében t-, vagy Khí-négyzet próbát végeztünk, attól függően, hogy a változók normál eloszlásúak-e vagy sem. Ezt követően a minta

szegmenseinek értékelését és összehasonlítását készítettük el. A szegmensek részben oktatási, részben geodemográfiai szegmensek voltak, például képzés típusa, képzési forma, nem, szülők iskolai végzettsége, stb. A szignifikáns összefüggések, illetve különbségek kimutatására Khí-négyzet próbát, vagy variancia-analízist használtunk. A különbségeket, illetve az összefüggéseket 95%-os szinten tekintettük szignifikánsnak.

A pedagógusjelölteknél (n=204) rákérdeztünk az egyetem választás körülményeire. 15 kérdést tettünk fel ezzel kapcsolatban, és 4 fokú Likert-skálán válaszolták meg a megadott szempont fontosságát (0=egyáltalán nem volt fontos, 4= nagyon fontos volt). Az egyetem választásánál messze a legfontosabb szempont az volt, hogy a tanítás nyelve a magyar (8. ábra), minden más messze eltérpül ehhez képest.

8. ábra - Az SJE választásánál fontos volt a magyar nyelv

Elvégeztük az egyetemválasztást meghatározó 15 item faktoranalízisét (5. ábra). Először megvizsgáltuk, az itemek alkalmasak-e a faktorvizsgálatra. Mivel a KMO értéke meghaladja a 0,7-es értéket (KMO=0,774), megállapítottuk, hogy az itemek alkalmasak a faktorvizsgálatra. Öt meghatározó faktort sikerült elkülönítenünk, identifikálnunk (9. ábra):

F1: Az intézmény adottságai

F2: A személyes környezet ösztönző hatása, mások véleménye

F3: Finanziális kérdések

F4: Magyar nyelvű oktatási környezet

F5: Bejutási esélyek

A kisebbségi identitás szempontjából az F4-es faktor a meghatározó. Ezt az összetartó kapcsolatot fejezi ki az idetartozó három komponens, az anyanyelven való tanulás lehetősége, a lakhely közelsége az egyetemhez, s ezek mellett az egyetem is jó hírnévvel rendelkezik Dél-Szlovákiában.

Az egyetemről szerzett előzetes ismeretek ellentétesen változnak a lakhely közelségével, illetve az oktatás nyelvvel, vagyis minél akinek nagyon fontos volt az előzetes ismeret, náluk az oktatás nyelve, illetve a lakhely közelsége kevésbé volt fontos, és fordítva. Ez utóbbiból volt sokkal több.

Rotated Component Matrix^a

	Component				
	1	2	3	4	5
Az intézmény infrastruktúrája	,782	,100	,210	-,036	-,080
Praktikus ismeretek	,728	,158	-,119	,205	-,072
Az intézmény jó hírneve	,609	,162	-,054	-,077	,308
Barátok is itt tanultak	,028	,690	-,108	,307	,005
Tanári ajánlásra	,238	,612	-,049	-,196	,029
Szülői ajánlásra	-,114	,571	,492	-,040	,140
Itt tanuló/tanult ismerős	,381	,531	-,001	,003	-,017
A végzés utáni könnyű elhelyezkedés	,173	,372	,268	-,223	,335
Ingyenes oktatás	,181	-,337	,782	,131	,001
A középiskola után nem akar egyből dolgozni	-,022	,130	,782	-,063	-,044
Az oktatás nyelve a magyar	,520	,032	,101	,636	,133
A lakhely közelsége	,019	-,013	,009	,574	,046
Előzetes ismeretek az egyetemenről	,502	,020	,278	-,508	,146
A bejutáshoz nem kell nyelvvizsga	,086	,034	-,044	,024	,901
Ide volt esély bejutni	-,108	,015	,035	,532	,649

Extraction Method: Principal Component Analysis.
 Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization. ^a

a. Rotation converged in 9 iterations.

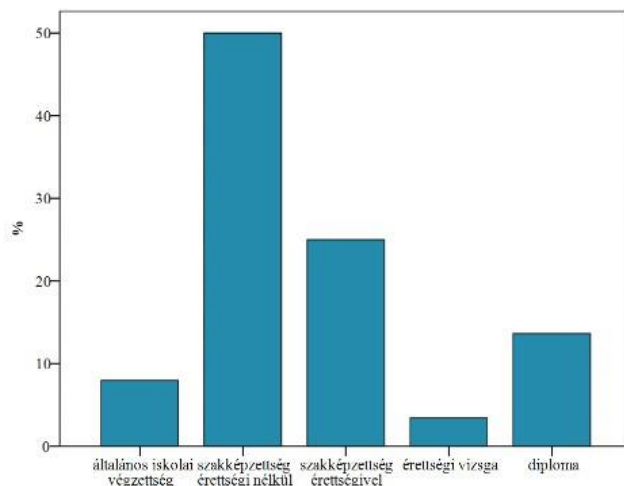
9. ábra - Az egyetemválasztást meghatározó 15 item faktoranalízise

A második kutatási kérdés a szülők iskolai végzettségével volt kapcsolatos. A szülők iskolai végzettsége jelentős hatással bír a hallgatók tanulmányi életútjára, kezdve a felsőoktatásba való belépésüktől egészen a végzettségük megszerzéséig. Ezért közelebbről is megvizsgáltuk ezt a háttérváltozót. Kíváncsiak voltunk arra, hogy az egyetemünkre beiratkozott elsőéves hallgatók szüleinek iskolai végzettsége összhangban van-e a szlovákiai átlaggal. A 10. ábra mutatja az apák legmagasabb iskolai végzettségét. S mint az alábbiak látni fogjuk a szlovákiai átlagtól kb. 10%-kal elmarad.

Ez esetben csak a szlovákiai lakhellyel rendelkező hallgatók (n=120) adatait elemeztük. hallgatóink közel felének az édesapja szakiskolai végzettséggel rendelkezik és kb. 8%-ának csak általános iskolai végzettsége van. Kb. 30%-a érettségizett és 15%-a diplomás.

Ami az anyák iskolai végzettségét illeti (11. ábra), közel 70%-uknak van szakmai végzettsége, ezen belül felüknek ehhez érettségi vizsga is társul. A diplomások aránya közel 20%. Az anyák iskolázottabbak, mint az apák. Korai munkába állás jellemzi őket.

A kutatási mintánkban részt vett pedagógusjelöltekről elmondható, hogy az egyetem elvégzése után a családjukban ők lesznek az első generációs értelmiségiek, mivel a hallgatók szüleinek meghatározó többsége szakmunkásképző, illetve szakközépiskolai végzettséggel rendelkezik.

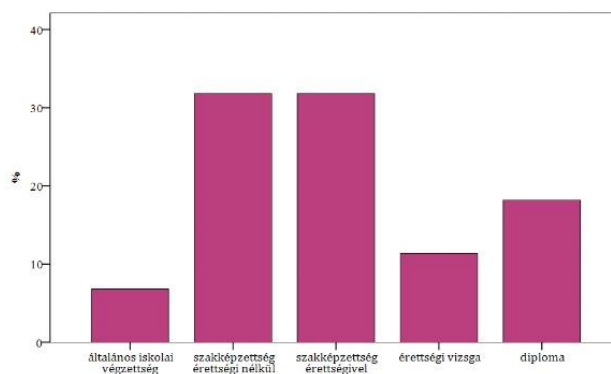

10. ábra - A szlovákiai magyar hallgatók szüleinek legmagasabb iskolai végzettsége I. Édesapák

A szakiskolát végzett anyák 74%-ánál az apa iskolai végzettsége is ugyanaz, a szakközépiskolát végzett anyáknál ez a megfelelés 66%-os. Ennél magasabb iskolai végzettségűnél már az anya iskolázottabb, mint az apa. A gimnáziumot végzett anyák esetében az apák 40%-a szakiskolát, míg 47%-a szakközépiskolát végzett. A diplomás anyák esetében az apák 43%-a szakközépiskolát, 14%-a gimnáziumot végzett, és csak 19%-a felsőfokú végzettséget.

Ha viszont az apák nézőpontjából nézzük, akkor az általános iskolai végzettségű anyák 75%-a is általános iskolai végzettségű. A szakiskolát végzett apák esetében az anyák 47%-a is szakiskolai végzettségű, míg 29%-a gimnáziumot végzett. A szakközépiskolai végzettségűnél az együtt járás 65%-os. A gimnáziumot végzett apák esetében az anyák 43%-a diplomás.

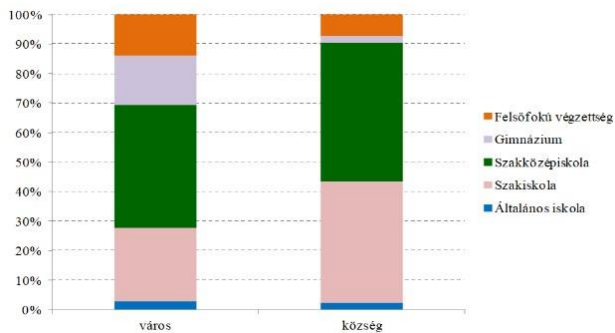
Az apák és az anyák iskolai végzettsége szignifikánsan összefügg egymással (Khí-négyzet 305,927; df = 36; p<0,05).

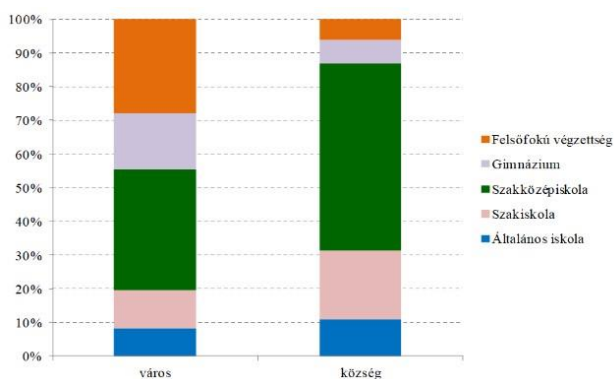
11. ábra - A szlovákiai magyar hallgatók szüleinek legmagasabb iskolai végzettsége II. Édesanyák

Az iskolai végzettséget településtípusok (város, község) is elemeztük. Mind az anyák, mind pedig az apák esetében megállapítható, hogy a városban lakók körében magasabb a felsőfokú és a gimnáziumi végzettséggel rendelkezők, míg a községben a szakiskolai és a szakközépiskolai végzettséggel rendelkezők aránya (12-13. ábra).

A település típusa és az apa (KHI-négyzet 32,883; $df = 15$; $p < 0,05$), illetve az anya (KHI-négyzet 30,752; $df = 15$; $p < 0,05$) iskolai végzettsége szignifikánsan összefügg egymással.

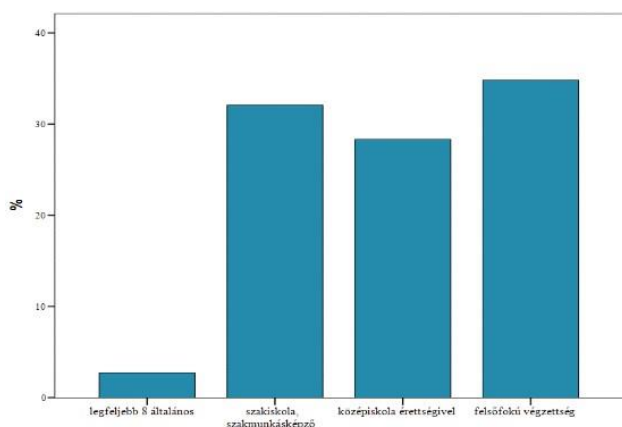

12. ábra - A szlovákiai magyar hallgatók szülei legmagasabb iskolai végzettségének megoszlása település típus szerint I. Édesapák

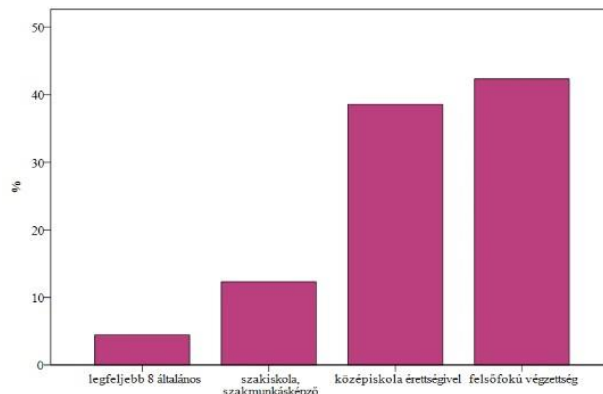

13. ábra - A szlovákiai magyar hallgatók szülei legmagasabb iskolai végzettségének megoszlása település típus szerint II. Édesanyák

A szülők iskolai végzettségének alakulását összevetettük egy magyarországi kutatás ez irányú eredményeivel is. A magyarországi kutatás célja a mérnökképzésben tanuló első évfolyamos hallgatók (N=293 fő) induktív gondolkodásának vizsgálata volt. A háttérkérdőívben ott is rákérdeztünk a szülők iskolai végzettségére (14-15. ábra).

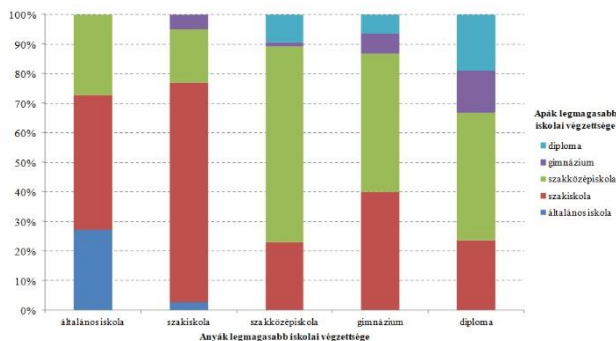

14a ábra - A magyarországi hallgatók szüleinek legmagasabb iskolai végzettsége I. Édesapák

14b. ábra - A magyarországi hallgatók szüleinek legmagasabb iskolai végzettsége II. Édesanyák

A 14-15. ábra alapján jól látható, hogy a magyarországi szülők esetében, egyrészt az apák magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek, mint az anyák, másrészt pedig, összevetve a szlovákiai magyar hallgatókéval, jóval magasabb a diplomások aránya. Korlátozza azonban az általánosíthatóságot, hogy a két mérésben szereplő hallgatók szakja különbözik.

15. ábra - A szülők legmagasabb iskolai végzettségének együtt járása

A település típusa és a szülők iskolai végzettsége között itt, nincsen összefüggés.

ÖSSZEGZÉS

A kutatásunk során megfogalmazott három kérdésre az alábbi válaszok adhatók.

Mi és milyen mértékben befolyásolta a hallgatók döntését az egyetemünk, illetve a szak (konkrét tanulmányi program) választásánál?

A faktoranalízis alapján megállapíthatók a legfontosabb intézményválasztási tényezők:

- az intézmény adottságai, brand-je,
- a személyes környezet ösztönző hatása, a környezet véleménye,
- finansziális kérdések,
- kisebbségi környezet,
- bejutási esélyek.

Az egyetem, illetve a szak választásában a legfontosabb szempont az oktatás nyelve, az egyetem jó hírneve, illetve a praktikus ismeretek szerzése voltak. A legkevésbé volt szempont mások véleménye, illetve a középfiskola utáni egyből munkába állás lehetősége.

Mi hallgatóink szüleinek legmagasabb iskolai végzettsége?

Az anyák szignifikánsan magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek, főként a szakközépiskolai, a gimnáziumi és a felsőfokú végzettségek esetében.

A Selye János Egyetemen tanuló pedagógushallgatók, ha diplomát szereznek, akkor többségük elsőgenerációs értelmiségi lesz a családjukban. A hallgatók mintegy 13%-ának édesanya diplomás, az apák esetében ez a szám kb. 7,5%. A hallgatóknak csak 2,5%-ánál fordul az elő, hogy mindkét szülő diplomás.

A városban lakók iskolázottabbak, mint a községben lakók.

Létezik-e szignifikáns összefüggés a szülők iskolai végzettsége között?

A szülők iskolai végzettsége szignifikánsan együtt jár, főként a magasabb iskolai végzettség esetében.

ÁBRA- ÉS TÁBLÁZATJEGYZÉK

1. ábra - A szlovákiai felsőoktatási intézményekbe az egyes tudományterületekre felvételt nyertek százalékos megoszlása 2019-ben
2. ábra - A társadalomtudományok és szolgáltatások tanulmányi programokra felvételt nyertek 2019-ben
3. ábra - A szlovákiai hallgatók szüleinek iskolai végzettsége nemzetközi összehasonlításban 2015-ben
4. ábra - Az online mérési keretrendszer belépési felülete
5. ábra - Az online mérési keretrendszer a belépést követően
6. ábra - A keretrendszerben elérhető mérőeszközök
7. ábra - A háttérkérdőív részlete
8. ábra - Az SJE választásánál fontos volt a magyar nyelv
9. ábra - Az egyetemválasztást meghatározó 15 item faktoranalízise
10. ábra: A szlovákiai magyar hallgatók szüleinek legmagasabb iskolai végzettsége I. Édesapák
11. ábra - A szlovákiai magyar hallgatók szüleinek legmagasabb iskolai végzettsége II. Édesanyák
12. ábra - A szlovákiai magyar hallgatók szülei legmagasabb iskolai végzettségének megoszlása település típus szerint I. Édesapák
13. ábra - A szlovákiai magyar hallgatók szülei legmagasabb iskolai végzettségének megoszlása település típus szerint II. Édesanyák
- 14a. ábra - A magyarországi hallgatók szüleinek legmagasabb iskolai végzettsége I. Édesapák
- 14b. ábra - A magyarországi hallgatók szüleinek legmagasabb iskolai végzettsége II. Édesanyák
15. ábra - A szülők legmagasabb iskolai végzettségének együtt járása
1. táblázat - A 2019-ben érettségizők és szlovákiai egyetemre jelentkezők száma

IRODALOMJEGYZÉK

- Bárdi N., Fedinec Cs., Szarka L. (1999). Kisebbségi magyar közösségek a 20. században. Gondolat. MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, p384-389.
- Berta, J., Török, B. (2015). A szocializáció változó koncepciói. In Nikitscher, P. (szerk.): Az iskola szocializációs szerepe és lehetőségei. Oktatókutatás és Fejlesztő Intézet, Budapest, p9-20.
- Berzsenyi, E. (2022). A hivatás és a megváltásra való isteni meghívás filozófiája a nyugat eszmetörténetében, avagy a munka szentsége és a világ rendje. In: Benedek, A. (szerk.) Szakképzés-Pedagógiai Tudományos Közlemények 3. 2022/1. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar Műszaki Pedagógia Tanszék, Budapest, p15-23.
- Berzsenyi, E. (2020). A fogyatékos személyek nevelésének története. In: Bíró, Zs. H., Tóth, T. (szerk.). Témaválasztási dilemmák a neveléstudomány határterületein. Wesley János Lelkészképző Főiskola, Budapest, p10-23.
- EU Youth Report (2018). Éves jelentés a szlovákiai felsőoktatásról. <https://www.minedu.sk/vyrocné-sprawy-o-stave-vysokohe-skolstva/>
- Fazekas, A., Dobó, I. (2016). On és tükörkép: identitás, értékek. In: Nagy, A., Székely, L. (szerk.): Negyedszázad magyar ifjúság. 2012. p308-339.
- Ferenc, V. (2009). Utak és útvesztők a többnyelvűség keresésében. In: Kötél, E., Szarka, L. 2009. Határhelyzetek II. Kultúra – Oktatás – Nyelv – Politika. Balassi Intézet, Budapest. p215-241.
- Fuseková, M., Blanár, F. (2015). Sociálne a ekonomické podmienky života študentov vysokých škôl v Európe s dôrazom na výsledky za Slovenskú republiku (EUROSTUDENT V 2012-2015) komparatívna analýza. Centrum vedecko-technických informácií Odbor metodiky a tvorby informácií školstva Oddelenie vysokého školstva, Bratislava. https://www.cvtisr.sk/buxus/docs/VSEurostudent/eurostudent_v_web.pdf
- Halász, G. (2001). Az oktatási rendszer. Műszaki Könyvkiadó, Budapest.
- Kozma, T. (2003). Kisebbségi oktatás Közép-Európában. Oktatókutatás Intézet, Budapest. Elérhető: <https://mek.oszk.hu/09700/09746/09746.pdf>
- Lampl, Zs. (2012). A szlovákiai magyarok szociológiája, I. kötet. Szlovákiai és magyar. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja.
- Lampl, Zs. (2014). A szlovákiai felsőoktatási szféra és a dél-szlovákiai magyar/szlovák fiatalok egyetempercepciói. Fórum. Társadalomtudományi Szemle, 16(4), p73-87.
- Lampl, Zs. (2019). A 2018-as szlovákiai magyar identitáskutatás elsődleges eredményei. Fórum. Társadalomtudományi Szemle, 21(1), p1-26.
- Dankó, I., Bognár, K., Ádám, A. (1993). Magyar Nagylexikon. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Markó, P. (2008). Újabb irányzatok a szociológiailméletben – a reflexív modernizáció. Vasi Szemle, 62(6), p774-781.
- Nagy, M., Szabóová, E., Horváth, K., Kanczné Nagy, K. Tóth-Bakos, A., Orsovics, Y. Strédl, T. (2018). A Lemorzsolódás okainak vizsgálata a harmadéves óvopedagógus hallgatók körében. In: Tóth, P., Maior, E., Horváth, K., Kautnik, A., Duchon, J., Sass, B. (szerk.) Kutatás és innováció a Kárpát-medencei oktatási térben. III. Kárpát-medencei Oktatási Konferencia, Nagyvárad, p. 903-929.
- Nikitscher, P. (2015). A pedagógusok szerepe és lehetőségei az iskola szocializációs folyamatában. In: Nikitscher, P. (szerk.): Az iskola szocializációs szerepe és lehetőségei. Oktatókutatás és Fejlesztő Intézet, Budapest, p56-80.
- Papp, Z. A. (2012). Kisebbségi magyarok oktatási részvételének értelmezési lehetőségei. *Educatio*, 2012/1. p3-23.
- Papp, Z. A. (2015). Nyelvi-etnikai, nem bevándorló kisebbségi tanulók iskolai teljesítménye a PISA felmérésekben. *Educatio*, 2015/2. p51-64.
- Ranschburg, J. (1993). Szeretet, erkölcs, autonómia. Integra-Projekt, Budapest.
- Szarka, L. (1999). A közép-európai kisebbségek tipológiai besorolhatósága. *Kisebbségkutató*, 8(2), p168-175.

Taskó, T. A. (2009). A tanulást befolyásoló kognitív és affektív tényezők vizsgálata az általános iskola 6–7. osztályos tanulói körében az iskolai alulteljesítés szempontjából. Doktori (PhD) értekezés. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest.
http://ppkteszt.elte.hu/file/PhD_rtekezs_TaskoT.pdf

Török, B. (2015). A szocializáció iskolai feltételei – a tanuló reflexivitása és az interakciós rendek. In Nikitscher, P. (szerk.): Az iskola szocializációs szerepe és lehetőségei. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, p20-56.